

**М.В. ТОМЕНКО,
віце-прем'єр-міністр України**

 ля мене велика честь бути в такій залі. І хочу почати з того, що я абсолютно переконаний, що зміни в Національній академії наук можливі, якщо цього хоче сама Академія наук. Ні Президент, ні Уряд, ні Верховна Рада цих змін не зробить. І тому я хотів би, щоб у нас, коли буде сьогодні серйозна, конструктивна і ділова розмова, ми не використовували б наш з Володимиром Михайловичем чи Станіславом Миколайовичем досвід парламентських дискусій, не обговорювали легенди і міфи довкола Президента чи Уряду, а говорили б про реальний стан справ в Академії і про те, чи є прагнення в академіків і тих людей, які працюють у її інститутах, зробити Академію наук європейською конкурентною впливовою інституцією.

Якщо є таке прагнення, то давайте говорити, як це зробити, а не придумувати собі історії, які мені розповів один мільйонер на моїй трасі, коли я їздив до мами на Черкащину. Я його запитав, чи вони ще беруть хабарі, чи вже не беруть, чи живуть по-старому чи по-новому? Він відповів: «Чесно кажучи, ми у перехідному періоді». Тому я дуже хотів би, щоб Академія визначилася: вона у перехідному періоді чи йде якимсь чітким, зрозумілим для неї, для Президента, для Уряду і для суспільства, шляхом.

Я не хочу бути деструктивним, оскільки минуле — це завжди деструктивна річ, і я, як історик, знаю, що у нас найбільш небезпечна професія, бо ми аналізуємо минуле. А в минулому завжди багато складних речей і завжди по-різному історики тлумачать ці речі. Але я абсолютно переконаний, що сьогодні Уряд і Президент зроблять усе, щоб не змушувати академіків обґрунтовувати третій президентський термін, що Президент і Уряд зроблять усе, аби ви не ство-

ривали стратегію енергетичної незалежності країни тоді, як влада продавала цю енергетичну незалежність. Сьогодні на ринку нафтопродуктів України 70 відсотків контролюється двома фінансово-політичними групами Росії, а свого часу стратегія енергетичної незалежності нашої держави була подана колишньому Президентові і попередньому Уряду. Я хочу бути конструктивним і тому кажу, що наука впливатиме на прийняття політичних рішень, а не обґрунтовуватиме рішення влади.

Я переконаний у тому, що сьогодні дискусія має дати відповіді на дуже багато запитань. Зокрема на те, якою мусить бути оновлена структура Національної академії наук, що таке галузеві академії наук і як вони будуть працювати у системі взаємин з НАН України. Ця дискусія повинна дати відповідь на те, що таке наукові громадські товариства, які чомусь назвали себе академіями. Ви знаєте, що у нас в Україні скоро не лише слово «професор» буде зневажливим, а й слово «академік», якщо така їх кількість приростатиме щомісяця. Тому я абсолютно переконаний у тому, що ми повинні повернути поняттям «учений» і «академік» їх первісне значення. Коли я з'являвся у студентській аудиторії Київського університету, то при цих словах мені хотілося встати і слухати лекції цих людей, а не посміхатися, як сьогодні інколи при слові «професор».

Національна академія наук — це основа організації у системі науки. Щодо галузевих академій. Треба продебатувати з ними, подивитися, як вони працюватимуть, як діятимуть. І решта все — наукові товариства. Нехай люди там збираються, дискутують, але звання вони присвоювати не повинні. Мусить бути одне місце, єдина система присвоєння цих звань.

Така сама ситуація і стосовно ВАК. Я дебатував з керівництвом Вищої атестаційної комісії неодноразово, однак поки що не дочекався від нього переліку високопосадовців, які, всупереч усім вимогам ВАК, перебуваючи на різних посадах, за останні кілька років пройшли тернистий науковий шлях від кандидата до доктора наук і академіка. Я думаю, що такий нелегкий поступ у їхній кар'єрі треба зупинити і подивитися. Дати можливість, щоб вони хоча б прочитали назви своїх кандидатських і докторських дисертацій, щоб не плуталися. Ми повинні зробити з Вищої атестаційної комісії інституцію, яка не втручається у рішення базових авторитетних університетів, щоб рішення спеціалізованих рад цих університетів було остаточним. І так само я хотів би, щоб усі, хто приходить на державну службу, розуміли, що їхня історична місія — займатися державною службою. З керівництвом ВАК ми прийняли таке рішення: приймаються до розгляду лише ті наукові роботи державних службовців, де керівник державної установи вважає, що йому не зашкодить дослідницька діяльність певного працівника. Наприклад, якщо Володимир Михайлович Литвин напише, що депутат такий-то може написати докторську дисертацію. Він у сесійній залі сидить і пише дисертацію. Або прем'єр-міністр напише, що міністри можуть одночасно і керувати міністерствами, і дисертації писати. Тоді ВАК, очевидно, прийме такі роботи до розгляду. Поки ми не наведемо лад у цій системі координат, то не буде пошани до людей з ученими ступенями і званнями.

Наступна теза стосується власне самої системи Академії наук. Я абсолютно переконаний у тому, що у НАН України, в управлінні нею повинні відбутися децентралізація, демократизація й оновлення, в розумінні омолодження. Я повністю підтримую президента Академії наук, що за останні роки фактично втрачено покоління

тих людей, які по всіх світах заробляють наукою і просувають науку. З огляду на різні обставини, і це вина не лише Академії, а соціально-економічної і політичної ситуації зокрема, в нас 30–40-річних науковців більше за кордоном, аніж в Україні. Тому я абсолютно переконаний, що, приймаючи принципові рішення, яких сьогодні потребують Україна й Академія наук, нам треба думати про те, яке місце Президії НАН України, академічного інституту, його керівництва і працівника цього академічного інституту. Я лише почав знайомитися з цими інститутами, але в мене складається враження, що деякі з них — це інститути оренди, а не інститути тієї галузі, за яку вони відповідають. Думаю, що там точно люди знають, як заробити на оренді, створена ціла інфраструктура заробітку на цьому. І, між іншим, вони почали забувати, якою галуззю опікується інститут. Тому я не хочу нічого приховувати від вас. Я дав відповідне розпорядження, щоб перевірити всі приміщення і всю інфраструктуру Академії наук, а потім порадитися, як ефективно їх використовувати. Може, є земля чи територія, яка давно непотрібна. Напевно, краще буде, щоб не директор чи його заступник здавав її в оренду за найнижчими цінами. А, можливо, її слід продати на аукціоні і кошти перерахувати для того, щоб займатися науковими дослідженнями. Я абсолютно переконаний, що нам не треба створювати додаткових міністерств науки, додаткових державних інституцій, щоб керувати наукою. Нам, навпаки, — треба знайти механізм більшої демократизації та децентралізації у цій системі, зберігаючи Національну академію наук ключовою інституцією у науковій сфері. Коли ми з Ігорем Рафаїловичем Юхновським дебатували з іншими класиками-науковцями, то я обстоював думку про те, чи потрібне нам окреме міністерство науки. Академія наук, за великим рахунком, і мусить бути таким міністерством.

Стосовно взаємин «освіта — наука», «наука — виробництво». Тут чітко простежується підхід, який застосовують уже багато наших академічних інститутів. Якщо інститути зацікавлені в тому, щоб молоді люди йшли до них працювати, то вони відбирають їх за захистом дипломів, магістерських робіт. І ці молоді люди з університетів працюють в академічних інститутах. І це цілком очевидний шлях наближення освіти до науки. І тут не треба нічого придумувати, а просто зробити цей досвід нормою й основою для всіх вузів і всіх академічних інститутів. Набагато складніша проблема — це наука і виробництво. Так історично склалося, що відбувся розрив між цими двома сферами. І цей розрив бюджетним фінансуванням ми не ліквідуємо. Бо тут потрібен інший світогляд бізнесу, який повинен заробляти не тільки «швидкі» гроші і надприбутки, а й має розуміти, що ці гроші слід вкладати в наукові розробки, в наукоємні технології. Дискусія про технопарки найближчим часом скінчиться. Усі технопарки, які розробляють проекти, ідеї і мають перспективу, будуть підтримуватися. А ті з них, де після перевірки експертів з Генеральної прокуратури чи з інших інституцій скажуть, що це були «чорні діри» у фінансах і науці, звичайно, перестануть існувати. Але ми виходили з реальної ситуації, ми бачили, що, на жаль, розумна ідея використовувалася для негідних справ. І дайте кілька місяців Уряду, щоб проаналізувати цю ситуацію, аби сказати, що бюджетні кошти чи пільги не надаються за списком конкретним людям. Вони виділяються під перспективні проекти, ідеї та розробки. Саме під такі ідеї, проекти і розробки Уряд виділятиме кошти.

Стосовно фінансування. Ми готові до дискусії. Я вже казав, якщо з бюджетним

роком у нас все буде гаразд, а, на щастя, надходження до бюджету більші, ніж передбачалося, ми точно переглядатимемо всі проекти, які стосуються освіти, науки, охорони здоров'я. Найперше, що ми можемо зробити для науки і для освіти, — це вкласти гроші у людей, які працюють там. Можливо, збільшення заробітної плати не є адекватним. Але загальна цифра, яку ми планували до кінця року, 57 відсотків, думаю, той крок, що засвідчує повагу Уряду і нової влади передусім до людей, котрі працюють у науці. Після того, як ми цей крок зробили, ми думаємо, як фінансувати не будівлі, а вже проекти, ідеї і розробки.

І насамкінець хочу сказати, що мої колеги з Інституту філософії образилися на рішення Кабінету Міністрів, за яким один поверх академічної установи віддається Національній раді з питань телебачення і радіомовлення. Я готовий винести це питання на нараду Кабінету Міністрів і вирішити його. Але, шановні друзі, коли кілька років там перебувала міжнародна інституція, то чому жодна людина з помаранчевим чи голубим прапором не вийшла до Кабінету Міністрів і не вимагала, щоб забрали цю інституцію, оскільки вченим бракує робочих приміщень. А тепер, коли цей поверх переходить від міжнародної інституції до державної, всі вийшли з прапорами і заявили: нищиться українська філософія. Тому я, шановні друзі, хочу згадати вислів нашого класика Володимира Винниченка: правильна чесність — це передусім чесність із собою.

Я звертаюся до вас і запрошую вас до конструктивної розмови. Я абсолютно переконаний, що ми зробимо все, щоб українська наука, а не політика і бізнес, визначили стратегію і майбутнє нашої держави.